ప్రజలు - నివాసప్రాంతాలు

పాఠం 7

నివాసప్రాంతం అంటే ఏమిటి?

మీరు ఉంటున్న ఊరు, పట్టణం లేదా నగరాన్ని చూడండి. భవనాలు, రోడ్లు, మురుగు కాలవలు వంటివాటి అమరికకి ఒక పద్ధతి ఉందని మీరు గ్రహిస్తారు. ప్రపంచమంతటా ఈ పద్ధతిలో ఎన్నో తేడాలున్నాయని మీరు తెలుసుకుంటారు.

ఒక ప్రదేశంలో మన నివాస స్థలాన్ని, మన జీవితాలను ఏర్పరచుకున్న పద్ధతినే నివాసప్రాంతం అంటారు - ఇది మనం నివసించే, పని చేసే భౌగోళిక ప్రదేశం. నివాసప్రాంతంలో విద్య, మతపర, వాణిజ్యం వంటి విభిన్న కార్యకలాపాలు ఉంటాయి.

ఈ అధ్యాయంలో మనం మానవ నివాసప్రాంతాల గురించి, దానికి సంబంధించిన భౌగోళిక శాస్త్రం గురించి కొంత తెలుసుకుందాం.

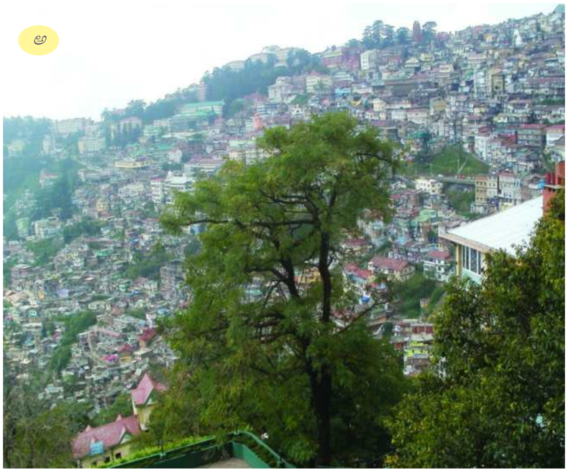

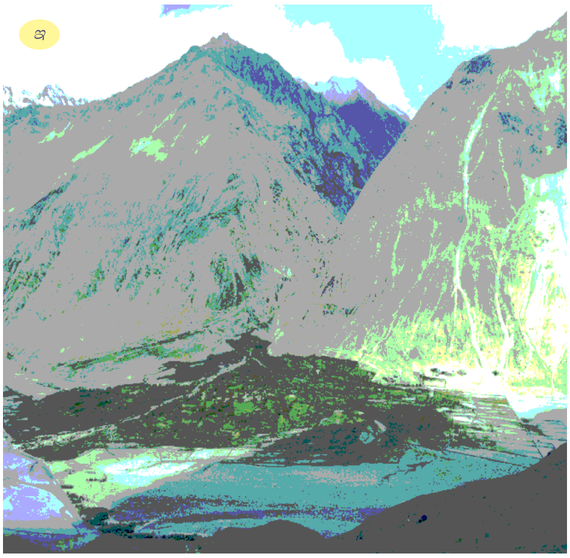

చిత్రం 7.1: అ, ఆ, ఇ ఇవన్నీ హిమాలయాలకు సంబంధించిన చిత్రాలు. ఈ బొమ్మలను చూసి వివిధ నివాసప్రాంతాలు, ఇళ్ల నిర్మాణంలో ఎదుర్కొనే ముప్పులు, భూ వినియోగం, నివాసప్రాంత రకం వంటి వాటిల్లో తేడాలను పోల్చండి.

అ. 25,000 జనాభాకి ఉద్దేశించిన సిమ్లా పట్టణంలో ఇప్పుడు రెండు లక్షలమంది ఉంటున్నారు.

ఆ. హిమాలయాల్లో కొండచరియలు విరిగి పడటం

ఇ. హిమాలయాలు, లడఖ్‌లోని సుబ్రాలోయలో ఒక గ్రామం. మంచుకొండ కరగటంతో ఏర్పడిన వాగు పక్కన ఈ నివాసప్రాంతం ఏర్పడింది. ఈ వాగు వేసవిలోనే ప్రవహిస్తుంది, ఆ కాలంలోనే వ్యవసాయం సాధ్యమౌతుంది. ఈ ప్రాంతంలో వర్షం అస్సలు పడదు, కొండలన్నీ చెట్లు లేకుండా బోడి(Barren) గాఉంటాయి.

క్షేత్ర పని

మీ ఊరు, పట్టణం లేదా నగరాన్ని పరిశీలించండి. ఇంతకుముందు నేర్చుకున్న పద్ధతుల ఆధారంగా ఎంపిక చేసిన ఒక చిన్న ప్రాంతం పటం గీయండి. మీ పటంలో ఈ కింద సూచించినవి ఉండాలి:

రోడ్లు, ఇళ్లు, బజారు, దుకాణాలు, వాగులు, మురికి కాలవలు, ఆసుపత్రి, పాఠశాల, బస్‌స్టాండ్, రైల్వేస్టేషన్ వంటి కొన్ని ప్రదేశాలు

- ★ ప్రజా సౌకర్య ప్రదేశాలు అధికశాతం ప్రజలకు వీలుగా ఉండే ప్రదేశంలో ఉన్నాయా?
- ★ స్థానిక బజారులను కనుగొనడంలో ఏమైనా పద్ధతి ఉందా?
- ★ ఇళ్లు గుంపులుగా ఉన్నాయా? వాటికి, ప్రధాన రహదారులకు మధ్య అనుసంధానం ఉందా?
- ★ ఎంపిక చేసిన ప్రాంతంలోని ప్రజలతో మాట్లాడి గత 20 సంవత్సరాలలో చోటు చేసుకున్న మార్పులు, వాటికిగల కారణాలు తెలుసుకోండి.
- ★ ఉండవలసిన సదుపాయాలు ఏవి లేవు?

నివాస ప్రాంతాలు ఎలా ఏర్పడ్డాయి?

తొలి మానవులు వేట, సేకరణ ద్వారా ఆహారాన్ని సమకూర్చుకునే వాళ్లు. అందుకనే వాళ్లని సేకరించేవాళ్లు, వేటగాళ్లు అనేవాళ్లు. వాళ్లు సంచార జీవులు, అంటే ఒక ప్రదేశం నుంచి మరొక ప్రదేశానికి ప్రయాణం చేస్తూ ఉండే వాళ్లు. ఆహారాన్ని అన్వేషిస్తూ – అంటే చెట్లనుంచి పండ్లు సేకరిస్తూ, మాంసం, చర్మాలు, ఇతర అవసరాలకోసం జంతువులను వేటాడుతూ వాళ్లు సంచారజీవనం సాగించే వాళ్లు. మొదట రాళ్ళతో తయారుచేసిన పరికరాలను ఉపయోగించటం మొదలుపెట్టారు. ఈ పరికరాలతో వాళ్లు సమర్థతతో, నైపుణ్యంతో వేటాడగలిగే వాళ్ళు.

మానవులు సుమారు 1.8 లక్షల సంవత్సరాల పాటు సేకరణ– వేటగాళ్లుగా గుంపులలో జీవించారు. అప్పుడు వాళ్లు వ్యవసాయం చేసేవాళ్లు కాదు. ఆహార సరఫరాలో వచ్చిన మార్పుల వల్ల కొన్ని బృందాలు ఆహార ఉత్పత్తికి – వ్యవసాయానికి పూనుకున్నాయి. ఇది సుమారుగా 10,000 సంవత్సరాల క్రితం జరిగింది. దీనివల్ల మానవ జీవనశైలిలో ఎన్నో మార్పులు వచ్చాయి. ఆహారం సంపాదించుకోటానికి వాళ్లు చాలా దూరం తిరగాల్సినపని తప్పింది. ఇప్పుడు ఒకే ప్రదేశంలో ఎక్కువ కాలం ఉండటానికి వీలయ్యింది. సేకరణ – వేటగాళ్లుగా వాళ్లు సంచార జీవనం గడిపేవాళ్లు. కాని వ్యవసాయదారులుగా ఒకే ప్రదేశంలో స్థిరనివాసం ఉండటం పెరిగింది.

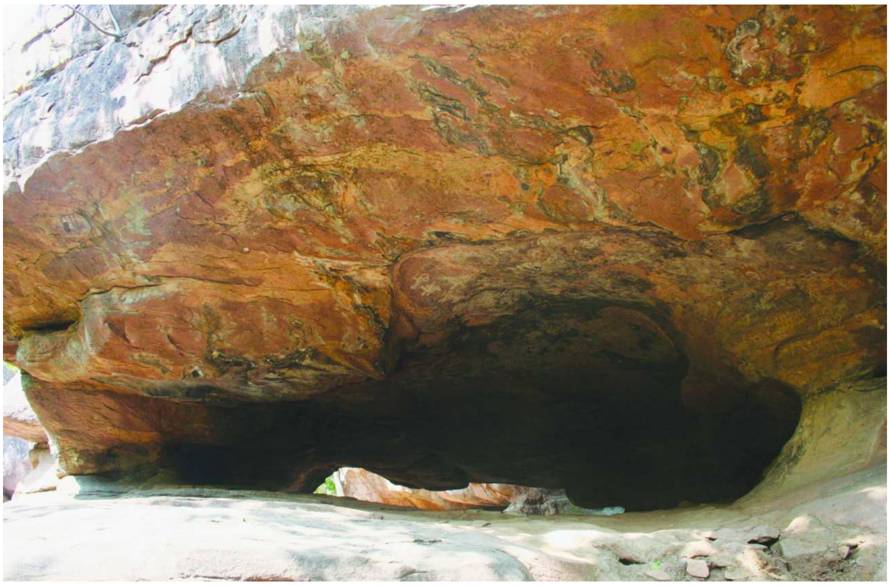

చిత్రం 7.2: మధ్యప్రదేశ్‌లోని భీంబేడ్కాలో ఆదిమానవులు నివసించిన రాతి గుహ. మరిన్ని వివరాలకు ఆరవ తరగతిలోని ఆహార సేకరణ – వేటగాళ్ల అధ్యాయం చదవండి.

- పోలికలు, తేడాలు పేర్కొనండి: పై సమాచారం ఆధారంగా సంచార, స్థిర జీవనశైలులలోని పోలికలు, తేడాలు పేర్కొనండి. మీరు ఎన్ని అంశాలు గుర్తించగలిగారో చూడండి (ఇక్కడ పట్టిక సరిపోకపోతే మరొక పట్టిక తయారు చేయండి).

సంచార జీవన విధానం	స్థిర జీవన విధానం

వ్యవసాయ వృద్ధి, పట్టణాల ఆవిర్భావం

వ్యవసాయం అభివృద్ధి చెందుతున్న కొద్దీ ప్రకృతిలోని రీతులను ప్రజలు బాగా అర్థం చేసుకోగలిగారు. ఉదాహరణకు రుతు చక్రాలు, వాతావరణ పరిస్థితులను ముందుగా ఊహించటం, సాగు పనులు (విత్తటం, కోయటం వంటివి) ఏవి ఎప్పుడు చేయాలో బాగా తెలిశాయి. ఆకాశంలో గ్రహాల కదలికలు వంటివి గమనించటానికి వాళ్లకి తీరిక సమయం చిక్కింది. జనాభా కూడా పెరిగింది.

జనాభా పెరగటంతో నేత, కుండల తయారీ, లోహాల తయారీ, ఇతర వృత్తుల వంటివి పెరిగాయి. ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల రకాలు, సంఖ్య పెరగడం వల్ల వర్తకం కూడా పెరిగింది. వృత్తి పనివాళ్లు పట్టణ ప్రాంతాలలో స్థిరపడటాన్ని పాలకులు ప్రోత్సహించారు. పట్టణ నివాస ప్రాంతాలు, అంటే వ్యవసాయం చెయ్యని ప్రజలు ఉండే ప్రాంతాలు విస్తరించసాగాయి.

నివాస ప్రాంతాలు పెద్దవిగా అవ్వటంతో అవి మరింత సంక్లిష్టంగా మారసాగాయి – ఆహార ఉత్పత్తి ఒక్కటే కాకుండా ఇతర ఎన్నో పనులు పుట్టుకొచ్చాయి. ప్రతి నివాస ప్రాంతంలో ప్రజలు కొన్ని నైపుణ్యాలలో ప్రత్యేకతను ప్రదర్శించేవాళ్ళు. అమ్మటం కోసం అనేక సరుకుల ఉత్పత్తి మొదలయ్యింది, వీటిని వర్తకులు దూర ప్రాంతాలకు తీసుకుని వెళ్లేవాళ్లు.

నివాస ప్రాంతాలు ఎందుకు మారతాయి?

అనేక కారణాల వల్ల నివాస ప్రాంతాలు మారతాయి. ఢిల్లీకి సంబంధించిన వివరాలు ఇక్కడ చదవండి.

భారతదేశాన్ని పరిపాలించిన అనేక రాజ్యాలకు ఢిల్లీ కేంద్రంగా ఉందని చెప్పవచ్చు. భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత అది దేశ రాజధానిగా కొనసాగింది. ఈ పుస్తకంలోనే కాకుండా ఇతర తరగతులలో దేశ విభజన సమయంలో పెద్ద ఎత్తున ప్రజలు భారతదేశంలోకి వచ్చారు, బయటకు వెళ్లారు అని తెలుసుకున్నారు. దాంతో వలస వచ్చిన ప్రజలకు కొత్త ప్రాంతాలలో నివాసం కల్పించటం ఈ నగరానికి ఒక సవాలుగా మారింది. దశాబ్దాలు గడుస్తున్న క్రమంలో ఉద్యోగాలు, ఉపాధి వెతుక్కుంటూ దేశం అన్ని ప్రాంతాల నుంచి పెద్ద సంఖ్యలో ప్రజలు వలస రాసాగారు. దేశ రాజధాని కావటం, పార్లమెంటు, కేంద్ర ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు ఉండటం వల్ల అన్ని రాష్ట్రాల ప్రజలు ఇక్కడ నివసిస్తున్నారు.

ఈరోజు ఢిల్లీ రెండవ అతి పెద్ద నగరం, కోటి అరవై లక్షల మంది ఇక్కడ నివసిస్తున్నారు. 1951లో దీని జనాభా ఇరవై లక్షలు. గత 60 సంవత్సరాలలో దీని జనాభా 8 రెట్లు పెరిగింది. ఈ జనాభా పెరుగుదలకు ప్రధాన కారణం వలస వచ్చిన ప్రజలు. ఈ వలసల వల్ల జనాభా తీరు, నివాసప్రాంతాల తీరు మారింది.

ఢిల్లీలో ప్రజలు నివసించే ప్రాంతాల రకాలను ముందుగా పరిశీలిద్దాం. ఇక్కడి గణాంకాలు 2000 సంవత్సరం నాటివైనప్పటికీ, ఇప్పటికీ ఇదే ధోరణి కొనసాగుతోంది. నగరంలో అనేక రకాల మురికివాడలు, లేదా పేద ప్రజలు నివసించే ప్రాంతాలు ఉన్నాయి. ఇవన్నీ కూడా అనధికృత కాలనీలుగా మొదలయ్యాయి. తరువాత వీటిల్లో కొన్ని ప్రాంతాలను స్థానిక అధికారులు క్రమబద్ధీకరించారు, గుర్తించారు. వీటిని గుర్తించిన మురికివాడలు, పున:నివాస కాలనీలు లేదా క్రమబద్ధీకరించిన అనధికృత కాలనీలు అంటారు. అయితే చట్టబద్ధమైన నివాసాలుగా గుర్తించని గుడిసెలు (జుగ్గి జోప్డి) ఉండే ప్రాంతాలు, అనధికృత కాలనీలు ఉన్నాయి. నగరం లోపల కొన్ని గ్రామాలు కూడా ఉన్నాయి. కింది పట్టిక చూస్తే మొత్తం మీద జనాభాలో 24 శాతం మాత్రమే పూర్తి చట్ట బద్ధ కాలనీలలో నివసిస్తున్నారని తెలుస్తుంది.

పట్టిక 1 : నివాస ప్రాంత రకం – జనాభా

నివాసప్రాంత రకం	2000 సంవత్సరంలో జనాభా అంచనా (వేలలో)	నగర మొత్తం జనాభాలో శాతం
జుగ్గి జోప్డి ప్రాంతాలు	20.72	14.8
మురికివాడలుగా గుర్తించిన ప్రాంతాలు	26.64	19.1
అనధికృత కాలనీలు	7.40	5.3
జుగ్గి జోప్డి పున:నివాస కాలనీలు	17.76	12.7
గ్రామాలు	7.40	5.3
క్రమబద్ధీకరించిన అనధికృత కాలనీలు	17.76	12.7
పట్టణ గ్రామాలు	8.88	6.4
ప్రణాళికాబద్ధ కాలనీలు	33.08	23.7
మొత్తం	139.64	100

ప్రతి నగరానికి వివిధ రకాల ప్రాంతాలు రూపొందించటానికి, కేటాయించటానికి సాధారణంగా ఒక మాస్టర్ ప్రణాళిక ఉంటుంది. ఏ నగరంలోనైనా నివాసప్రాంతాలు, మార్కెట్లు, పాఠశాలలు, పారిశ్రామిక ప్రాంతాలు, కార్యాలయ ప్రాంతాలు, ఉద్యాన వనాలు, వినోద స్థలాలు వంటివి ఉండాలి. దీని ఆధారంగా ఎలాంటి రోడ్లు ఉండాలి, ఎంత విద్యుత్తు లేదా నీళ్లు అవసరం అవుతాయి, వ్యర్థ పదార్థాలను ఎలా తొలగించాలి, పారిశుద్ధ్య పరిస్థితులు ఎలా కల్పించాలి వంటి అంశాలను ప్రణాళికలు తయారుచేసేవాళ్లు నిర్ణయిస్తారు. ఢిల్లీకి ఇటువంటి మాస్టర్ ప్రణాళికలు మూడుసార్లు తయారు చేశారు. అయితే ఇప్పటి పరిస్థితి చూస్తే ఈ ప్రణాళికలను అమలుపరిచినట్లు కనపడదు. వాస్తవానికి ఢిల్లీ ప్రణాళికాబద్ధంగా పెరగలేదు. ప్రణాళికాబద్ధమైన కాలనీకి అన్ని సదుపాయాలు ఉంటాయి. వివిధ ఉద్దేశాలకు గుర్తించిన ప్రాంతాన్ని ప్రభుత్వం ప్రకటించాలి. ఆ ప్రాంతంలోని నిర్మాణాలు ఈ ఆదేశాలను పాటించాలి. అయితే ఇటువంటి ప్రణాళికలు అమలు కాలేదని స్పష్టమవుతోంది.

చిత్రం 7.3 : మధ్య తరగతి ఇళ్ల కాలనీ

ఒక వైపున నగరాలలో జనాభా వేగంగా పెరుగుతోంది, ఇంకొక వైపున ప్రణాళికలు తయారు చేయటంలో, ఏ ప్రాంతాలను ఎందుకు ఉపయోగించాలో ప్రకటించటంలో ఆలస్యం జరుగుతోంది. పని కోసం వెదుక్కుంటూ నగరానికి వచ్చిన వాళ్లు భూమిని ఆక్రమించుకుని, ఎటువంటి అనుమతులు లేకుండా, ఎవరి సహాయం, ఏ సదుపాయాలు లేకుండ తమ శక్తిమేరకు ఇళ్లు కట్టుకుంటారు. ఇవి చాలాకాలంపాటు అనధీకృత కాలనీలుగా ఉండిపోతాయి. అంతిమంగా ప్రణాళికను ప్రకటించిన నాటికి ఈ ప్రాంతాన్ని వేరే ఉపయోగం కోసం కేటాయించి ఉండవచ్చు.

ఇది క్లిష్టమైన వైరుధ్య పరిస్థితికి దారి తీస్తుంది. తమ ఇళ్ల నుంచి ఖాళీ చేయించుతారన్న నిరంతర భయంతో ప్రజలు రాజకీయ మద్దతుకోసం చూస్తారు. మాస్టర్ ప్రణాళిక ఈ కాలనీల అస్థిత్వాన్ని గుర్తించనందువల్ల వీటికి గుర్తింపు వచ్చే అవకాశం లేదు. ఫలితంగా ఈ ప్రాంతాలకు ఎటువంటి సదుపాయాలను స్థానిక ప్రభుత్వాలు కల్పించవు. వీటిల్లో నివసించే ప్రజలు పేదవాళ్లు, కానీ నగరానికి అవసరమైన సేవలను వీళ్లు అందిస్తున్నారు. ఈ పరిస్థితి అవినీతికి దారి తీస్తుంది.

ఢిల్లీలోని కొన్ని ప్రాంతాలు గతంలో గ్రామాలుగా ఉండేవి. వీటిని పెద్ద రైతులు డబ్బులు పెట్టి కొని వ్యవసాయ క్షేత్రాలలో ఇళ్లు కట్టుకున్నారు, లేదా పెద్ద పెద్ద భవన నిర్మాణదారులు కొనుగోలు చేశారు. ఇది మాస్టరు ప్రణాళికకు అనుగుణంగా ఉండకపోవచ్చు. కొన్ని సందర్భాలలో పెద్ద సంఖ్యలో వలస వస్తున్న వాళ్లకు వసతి కల్పించటానికి గ్రామస్తులే తమ ఇళ్లల్లో మార్పులు చేశారు. కాలక్రమంలో ఇటువంటి కొన్ని కాలనీలకు ఆమోదం లభించింది. సాంప్రదాయ జీవనోపాధులైన పాలకోసం గేదెలను పెంచటం, మట్టికుండలు తయారుచేయటం వంటి సేవల అవసరం నగరాలకు ఉంది. కాబట్టి ఈనాటికీ నగరంలో కొంతమంది వీటిని కొనసాగిస్తున్నారు.

నగరంలో ఒకప్పుడు సాంప్రదాయంగా ఉమ్మడి భూములుగా ఉన్న ప్రాంతాలు బస్తీలుగా, మురికివాడలుగా ఆక్రమణకు గురయ్యాయి. ఇవి నదీ తీర భూములు కావచ్చు, లేదా అంతకు ముందు ఉండే పచ్చికబీళ్లు కావచ్చు. ఇవి స్థానిక సంస్థల కింద ఉండేవి. ఇక్కడ నివసించేవారు పేదవారుగా ఉంటారు. ఈ ప్రాంతాలలో సరైన బజారులు, మురుగునీటి వ్యవస్థ ఉండకపోవచ్చు. ఇక్కడ జనసాంద్రత కూడా ఎక్కువగా ఉంటుంది. వీటిల్లో కొన్నింటిని చట్టపరంగా మురికివాడలుగా ప్రకటించారు, కొన్నింటిని ప్రకటించలేదు. అనేక సందర్భాలలో భూమి హక్కుకు సంబంధించి వివాదాలు తల ఎత్తేవి. ప్రజలు ఎంతో కాలంగా ఉంటున్న ప్రాంతంనుంచి పెద్ద పెద్ద భవన నిర్మాణదారులో లేదా స్వయంగా ఢిల్లీ అభివృద్ధి సంస్థో (డిడిఏ) ఖాళీ చేయించేవి. ఆ ప్రజలకు లభించే నష్టపరిహారం వాళ్లు తిరిగి తమ స్వగ్రామాలకు వెళ్లటానికికానీ, లేదా నగరంలో అనుమతి ఉన్న ప్రాంతంలో నివాసం ఏర్పరచుకోటానికికానీ

సరిపోయేది కాదు. ఫలితంగా ప్రజలు ఒక ప్రాంతాన్ని ఖాళీచేసినప్పుడు గుర్తింపులేని మరొక ప్రాంతంలో భూమిని ఆక్రమించుకుంటారు. ప్రతిసారి ఇదే పరిస్థితి పునరావృతమౌతూ ఉంటుంది.

- మీరు నివసించే ప్రాంతాన్ని గత 10 సంవత్సరాల నుండి ఏ ఏ కారకాలు ప్రభావితం చేసాయో కనుక్కోండి.

ఎటువంటి ప్రదేశాలు నివాస ప్రాంతాలుగా మారాయి?

దీనిని అర్థం చేసుకోటానికి మనం మూడు మౌలిక విషయాలను పరిశీలించాలి: (1) ప్రదేశం, (2) పరిస్థితి, (3) ఆ ప్రదేశం యొక్క చరిత్ర.

ప్రదేశం ఒక ప్రాంత లక్షణాలను తెలియచేస్తుంది – మిట్టపల్లాలు, సముద్రానికి ఎంత ఎత్తులో ఉంది, నీటి అంశాలు (చెరువులు, నదులు, భూగర్భజలాలు వంటివి ఉన్నాయా), నేల రకాలు, భద్రత, ప్రకృతి శక్తులనుంచి రక్షణ వంటివి.

ప్రాచీన కాలంలో నీటి సరఫరా బాగా ఉన్న ప్రదేశాలను, దండెత్తి వచ్చే శత్రువులనుంచి రక్షణనిచ్చే ప్రాంతాలను నివాసానికి ఎంపిక చేసేవాళ్లు. ఉదాహరణకు ఛత్రపతి శివాజి మహారాష్ట్రలోని ప్రతాప్‌గఢ్ వద్ద కోట కట్టాడు. ఈ ప్రదేశం చాలా ఎత్తులో ఉండి చుట్టుపక్కల అన్ని ప్రాంతాలు కనిపిస్తాయి కాబట్టి దీనిని ఎంపిక చేశారు. దీనివల్ల దీనికి సైనికపరంగా భద్రత ఉంది.

ప్రాంతాలు ఒంటరిగా ఉండవు. ఏదో ఒక విధంగా వాటికి ఇతర ప్రదేశాలతో సంబంధం ఉంటుంది. 'పరిస్థితి' ఇతర ప్రదేశాలతో ఉన్న సంబంధాలను తెలియచేస్తుంది. ఉదాహరణకు,విశాఖపట్టణం తీరప్రాంతంలో ఉండి భారతదేశం లోపల, బయట అనేక ప్రదేశాలతో ఆంధ్రప్రదేశ్‌ని కలుపుతుంది.

చిత్రం 7.4: ప్రతాప్‌గఢ్‌లో కోట

విశాఖపట్టణానికి ఒక సుదీర్ఘ చరిత్ర ఉంది. వలస పాలకులకంటే ముందు అనేక వంశాలు దానిని పరిపాలించాయి. 19వ శతాబ్దంలో ఈ పట్టణంపై ఆధిపత్యం కోసం బ్రిటిషు, ఫ్రెంచ్ దేశాలు నావికా యుద్ధానికి దిగాయి. రేవులు నిర్మించే అవకాశం ఉండటం వల్ల వలస పాలకులు తీరప్రాంత ప్రదేశాలకు ఎంతో ప్రాముఖ్యతను ఇచ్చారు. ఈ రేవుల ద్వారా కొల్లగొట్టిన ముడి సరుకును వలస పాలకులు తమ దేశాలకు తరలించవచ్చు.

ఆ విధంగానే ముంబయి, చెన్నై వంటి నగరాలను వలస పాలకులు భారతదేశ సహజ వనరులను కొల్లగొట్టటానికి మరింత అభివృద్ధి చేశారు. విశాఖపట్టణం కోసం పోరాటం కూడా ఈ కారణాల వల్లనే జరిగింది. అది బ్రిటిషువాళ్ల హస్తగతం అయిన తరువాత అది నిరంతరం పెరుగుతూ ఉండి, దాని సరిహద్దులు మారుతూ ఉన్నాయి.

పట్టిక 2

విశాఖపట్టణం జనాభా		
సంవత్సరం	జనాభా	మార్పు శాతంలో
1901	40,892	-
1911	43,414	+6.2%
1921	44,711	+3.0%
1931	57,303	+28.2%
1941	70,243	+22.6%
1951	1,08,042	+53.8%
1961	2,11,190	+95.5%
1971	3,63,467`	+72.1%
1981	6,03,630	+66.1%
1991	7,52,031	+24.6%
2001	13,45,938	+123.0%
2011	20,35,690	+51.2%

చిత్రం 7.5 : విశాఖపట్టణం

విశాఖపట్టణ జనాభా మార్పు

1. పక్కన ఇచ్చిన జనాభా వివరాలలో అన్ని దశకాల గణాంకాలు ఉన్నాయా? ఒకవేళ లేకపోతే ఏ దశకం గణాంకాలు ఇక్కడ లేవు?
2. ఏ దశకం నుంచి ఏ దశకానికి జనాభా పెరుగుదల (శాతంలో) అత్యధికంగా ఉంది?
3. ఏ దశకం నుంచి ఏ దశకానికి జనాభా పెరుగుదల (శాతంలో) అతి తక్కువగా ఉంది?
4. 1901-2011 విశాఖపట్టణం జనాభాకి లైన్ గ్రాఫ్ తయారుచేయండి. జనాభా సంఖ్యలో ఏ మార్పులను మీరు పరిశీలించారు?

శతాబ్దకాలంలో విశాఖపట్టణం జనాభా గణనీయంగా పెరిగింది (పట్టిక చూడండి). రేవు పట్టణంగా విశాఖపట్టణానికి ఉన్న ప్రాముఖ్యత వల్ల ఈ ప్రగతి సంభవించింది. ఈ జనాభా పెరుగుదల ఆర్థిక, సామాజిక అవకాశాలు పెరగటాన్ని కూడా సూచిస్తుంది.

పెద్ద పెద్ద రేవు పట్టణాలకు మాత్రమే ఇతర ప్రదేశాలతో సంబంధాలు ఉంటాయనుకోకూడదు. అన్ని ప్రదేశాలకు ఇతర ప్రదేశాలతో సంబంధాలు ఉంటాయి. ఈ సంబంధాలు ప్రత్యక్షమా, పరోక్షమా అన్నదాంట్లోనే తేడాలు ఉంటాయి.

గ్రామంలో వారం, వారం జరిగే సంత ఇతర ప్రదేశాలతో సంబంధానికి ముఖ్యమైన వేదికగా ఉంటుంది. ఈ వారపు సంత ఎంత పెద్దగా ఉంటే, ఆ ఊరు అంత పెద్దదన్నమాట. ఈ సంతలకు చుట్టుపక్కల గ్రామాల ప్రజలు వచ్చి అమ్మకాలు, కొనుగోళ్లు చేస్తారు.

కొన్ని గ్రామాలలో వార్షిక సంత జరుగుతుంది. ఇక్కడ పెద్ద మార్కెటుతో పాటు అనేక సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు జరుగుతాయి. నాటకాలు, సంగీతం, నాట్యం వంటి అనేక కార్యక్రమాలు ఇక్కడ జరుగుతాయి. వారపు, లేదా వార్షిక సంతలు ఆ ప్రాంత వృక్ష, పశు జన్యు సంపదకు చాలా కీలకమైనవి. ఇక్కడ స్థానిక విత్తనాలు, పశువుల అమ్మకాలు, కొనుగోళ్లు జరుగుతాయి. ఈ సంతల వల్ల వేరువేరు గ్రామాల మధ్య వివాహ సంబంధాలు కూడా కుదురుతాయి.

ఇతర ప్రాంతాలతో మంచి అనుసంధానం ఉన్న (సాధారణంగా రోడ్డు రవాణా, నదుల ద్వారా, ఇతర సాధనాలు కూడా కొన్ని ప్రాంతాలలో ముఖ్యమైనవి) ప్రాంతాలలో మార్కెట్లు, సంతలు బాగా జరుగుతుంటాయి.

ప్రదేశం, పరిస్థితుల పై సమీక్ష

నిలువ వరస 'అ'లో ఒక ప్రదేశం యొక్క అంశాలు ఉన్నాయి. 'ఆ' నిలువు వరసలో అది ప్రదేశానికి సంబంధించిన అంశమో, పరిస్థితికి సంబంధించిన అంశమో రాయండి. అది పరిస్థితికి సంబంధించిన అంశమైతే 'ఇ' నిలువు వరసలో దీని ప్రభావం ఎలా ఉంటుందో రాయండి.

అ	ఆ	ఇ
1. బంకమట్టి నేల		
2. వర్షపాతం చాలా ఎక్కువ		
3. దాని ప్రధానమైన మార్కెట్టు తీరానికి 45 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది		
4. నేల చాలా తక్కువ వాలు కలిగి ఉంటుంది		
5. అది ప్రధాన రైలు మార్గంలో ఉంది		
6. ఆసుపత్రి లేదు		
7. వ్యవసాయ భూములు ఎక్కువ		
8. మొబైల్ టవర్లతో అన్ని ప్రదేశాలతో సంబంధం కలిగి ఉంది		
9. నది నుండి పదినిమిషాలు నడవాలి.		
10. ఒక వడ్ల మిల్లు ఉంది		

క్షేత్ర పరిశీలన – మీ ప్రదేశంలోని నివాస ప్రాంతాన్ని అర్థం చేసుకోవటం

మీరు గీసిన పటంలో గుర్తించిన ఉత్పత్తి ప్రదేశాలలో (వ్యవసాయక్షేత్రాలు, కర్మాగారాలు, కార్యాలయాలు, దుకాణాలు, గనులు వంటివి) ఒకటి, రెండింటిని సందర్శించండి. వాళ్లకి కావలసిన ముడిసరుకులు/ ఉత్పాదకాలు ఎక్కడినుంచి వస్తాయో, ఉత్పత్తి చేసిన సరుకులు ఎక్కడ అమ్ముతారో తెలుసుకోండి. ఏ ముడిసరుకులు మీ నివాస ప్రాంతంనుంచి వస్తాయి? అదే విధంగా ఉత్పత్తి చేసిన సరుకులను మీ నివాస ప్రాంతంలోనే అమ్ముతున్నారో లేక ఇతర ప్రాంతాలకు పంపిస్తున్నారో (ఇతర ప్రాంతాలకు పంపిస్తున్నట్లయితే, ఎక్కడికి పంపిస్తున్నారో) తెలుసుకోండి. ఇక్కడ ఉత్పత్తి ఎందుకు చేపట్టారు?

- ఈ ప్రాంతంలో ఉత్పత్తిని ప్రభావితం చేసిన ఆ ప్రదేశం అంశాలకు ఉదాహరణలు ఇవ్వండి.
- ఈ ప్రాంతంలో ఉత్పత్తిని ప్రభావితం చేసిన పరిస్థితి అంశాలకు ఉదాహరణలు ఇవ్వండి.
- ఉత్పత్తిని ఆ ప్రాంత చరిత్ర ఎలా ప్రభావితం చేసింది?

నివాస ప్రాంతాలను ఎలా వ్యవస్థీకరిస్తారు?

నివాస ప్రాంతాల లక్షణాలలో వైవిధ్యత పెరుగుతున్నకొద్దీ వాటిల్లోని సంక్లిష్టత పెరుగుతుంది. కాలక్రమంలో వివిధ స్థాయిలలో ఉన్న (అంటే సంక్లిష్టతలో వివిధ స్థాయిలు) ప్రాంతాల మధ్య అనుసంధానం ఏర్పడింది.

అంటే మరింత సంక్లిష్ట అవసరాలకు పెద్ద ప్రాంతానికి వెళ్లాల్సి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు పెద్దగ్రామం, లేదా చిన్న పట్టణంలో ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం ఉండవచ్చు. ఇక్కడ జలుబు, దగ్గు, ఫ్లూ, చిన్నగాయాల

వంటి చిన్న చిన్న సమస్యలకు చికిత్స లభిస్తుంది. అయితే చిన్న ఆపరేషను వంటి అవసరాలకు పెద్ద పట్టణానికి వెళ్లాల్సి రావచ్చు. అదే గుండె, లేదా మెదడు ఆపరేషనుకి, లేదా ఎంఆర్ఐ (శరీరంలోని అంతర్గత భాగాల చిత్రం తీసే విధానం) స్కాన్‌కి ఇటువంటి సాంకేతిక సదుపాయాలున్న పెద్ద నగరంలోని ఆసుపత్రికి వెళ్లాల్సి ఉంటుంది. ఉన్నత సాంకేతిక సదుపాయాలున్న ఆసుపత్రి సాధారణంగా మారుమూల గ్రామంలో ఉండదు.

- మీ ప్రాంతాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకోండి...

ఒక ప్రాంతం ఎంత పెద్దగా ఉంటే అక్కడ అన్ని ఎక్కువ సేవలు లభ్యం అవుతాయి. ఉదాహరణకు విద్య సదుపాయాలను తీసుకోండి. దీని ద్వారా పెద్ద ప్రదేశాలలో (అంటే పై స్థాయిలో ఉన్న ప్రాంతాలలో) ప్రత్యేక సేవలు విరివిగా లభ్యమవడాన్ని గమనించవచ్చు.

1. మీ ప్రాంతంలో ఏ స్థాయివరకు విద్యా సదుపాయం ఉంది? ఉదా: ప్రాథమిక, ఉన్నత, ఇంటర్మీడియట్, కళాశాల విద్య (డిగ్రీ, పీజి).
2. మీ ఊరిలో ఉన్న సదుపాయానికి మించి మీరు చదువు కొనసాగించదలుచుకుంటే మీరు ఎక్కడికి వెళ్లవలసి వస్తుంది?
3. మీ ప్రాంతంలో ఎటువంటి వృత్తి విద్యాకోర్సులు ఉన్నాయి? ఉదా: ఇంజినీరింగ్, మెడిసిన్, కామర్స్, సాంకేతిక డిప్లొమా వంటివి.
4. మీకు వేరే వృతి విద్యలో ఆసక్తి ఉంటే మీరు ఎక్కడికి వెళ్లవలసి ఉంటుంది?

- అట్లాస్ పని...

మీ అట్లాస్‌లో భారతదేశ పటాన్ని చూడండి. వివిధ ప్రదేశాలను వివిధ ఆకృతులు, పరిమాణాలు ఉన్న గుర్తులతో సూచించటాన్ని గమనించండి. ఉదా: దేశ రాజధాని, రాష్ట్ర రాజధాని, ఇతర నగరాలు మొదలైనవి. వివిధ సంకేతాలను ఉపయోగించి ఎన్ని స్థాయిలను చూపించారు? చిన్న చిన్న గ్రామాలను అట్లాస్‌లో చూపించారా? మీరు సొంతంగా ఒక పట్టిక తయారుచేసి ప్రదేశాలను స్థాయిని బట్టి పైనుంచి కిందికి (అవరోహణ) క్రమంలో పేర్కొనండి. ఇక్కడ ఒక పట్టిక ఉదాహరణగా ఇచ్చాం. అందులో రెండు ప్రదేశాలు ఉన్నాయి. ఇతర ప్రదేశాలు ఇచ్చి వివరాలను నింపండి.

స్థాయిలో స్థానం	ప్రదేశ రకం	పేరు	ఉపయోగించిన సంకేతం
1	దేశ రాజధాని	కొత్త ఢిల్లీ	నక్షత్రం
2	రాష్ట్ర రాజధాని	హైదరాబాదు	పెద్ద, నల్లటి చుక్క
3			

- మీకు ఇష్టమైన ఒక దేశాన్ని ఎంచుకుని ఇదే రకమైన పట్టిక తయారు చెయ్యండి.

భారతదేశంలో పట్టణీకరణ

భారతదేశంలో 35 కోట్లమంది ప్రజలు అంటే జనాభాలో మూడింట ఒక వంతు, నగరాలు, పట్టణాలలో నివసిస్తున్నారు. ప్రజలు ఎక్కువగా వ్యవసాయేతర పనులు చేపడుతూ నగరాలు, పట్టణాలలో నివాసం ఏర్పరచుకుంటున్నారు. దీనినే పట్టణీకరణ అంటారు. 1950లలో దేశంలోని అధిక శాతం జనాభా 5.6 లక్షల గ్రామాల్లో నివసిస్తుండేవాళ్లు. అప్పుడు 10 లక్షల జనాభా దాటిన నగరాలు అయిదే

ఉండేవి, లక్ష జనాభా దాటిన పట్టణాలు 40 ఉండేవి. ఈనాడు గ్రామాల సంఖ్య 6.4 లక్షలకు పెరిగింది, గ్రామీణ జనాభా 85 కోట్లుగా ఉంది. మూడు నగరాలలో– ముంబయి, ఢిల్లీ, కోల్‌కతాలలో ఒక్కొక్కదాని జనాభా కోటిని దాటింది. 10 లక్షల జనాభా దాటిన నగరాలు 50కి పైగా ఉన్నాయి.

పట్టణాలు, నగరాలలోని జనాభా పెరుగుదలలో అధిక భాగం సహజ వృద్ధి వల్ల జరిగింది. ఈ పట్టణాల జనాభా కాలక్రమంలో పెరిగింది. చుట్టుపక్కల ఉన్న గ్రామీణ ప్రాంతాలను కలుపుకోవటం వల్ల కొన్ని పట్టణాలు, నగరాలు విస్తరించాయి. జనాభా వృద్ధిలో అయిదింట ఒక వంతు మాత్రమే గ్రామీణ ప్రాంతాలనుంచి పట్టణ ప్రాంతానికి వచ్చిన వలసల వల్ల సంభవించింది.

పట్టణీకరణ పెరుగుతున్నప్పటికీ ఇందుకు అనుగుణంగా అవసరమైన మౌలిక సదుపాయాలు కల్పించబడటం లేదు. రోడ్లు, మురుగునీటిపారుదల, విద్యుత్తు, నీళ్లు, ఇతర ప్రజా సదుపాయాల అవసరం ఉంది. పట్టణ మౌలిక సదుపాయాలకు ప్రత్యేకించి రోడ్డు రవాణాను మెరుగుపరచటంలో ప్రభుత్వ జోక్యం కొంచెం ఫలితాలను సాధిస్తోంది. అయితే విద్యుత్తు, నీళ్లు, వైద్య సదుపాయాలు చాలినంతగా లేవు. పట్టణాలు, నగరాలలోని పేద ప్రజల పరిస్థితి ఈ విషయంలో మరీ దారుణంగా ఉంది.

భారతదేశ పట్టణ ప్రాంతాలు మనదేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి ఏ విధంగా దోహదం చేస్తున్నాయి? పారిశ్రామిక కార్యకలాపాల కంటే ఆర్థిక, బీమా, స్థిరాస్థి వంటి సేవా రంగం కార్యకలాపాలు, రవాణా, నిల్వ, సమాచార ప్రసారాల వంటి సేవల వాటా ఎక్కువగా ఉంది. గత కొన్ని దశాబ్దాలుగా పారిశ్రామిక ఉత్పత్తిలో చెప్పుకోదగ్గ ప్రగతి లేదు.

పట్టణాలు, నగరాలలో ఉండటం, అక్కడికి వలస పోవటం కొంతమందికే వరంగా ఉంది. గ్రామీణ ప్రాంతాలతో పోలిస్తే పట్టణ ప్రాంతాలలో పేదరిక స్థాయి తక్కువగానే ఉన్నప్పటికీ అధిక ఆదాయం, తక్కువ ఆదాయం గల కుటుంబాల మధ్య వ్యత్యాసం చాలా ఎక్కువగా ఉంది. ఈ వ్యత్యాసం పట్టణాలు, నగరాల్లో ఇంకా పెరుగుతోంది. పట్టణప్రాంతాలలో ఇతర కులాలవారితో పోలిస్తే షెడ్యూల్డు కులాలు/ జాతుల ప్రజల ఆదాయాలు చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. 2009-10లో షెడ్యూల్డు కులాలు/ జాతులకు చెందని పట్టణప్రాంత ప్రజలలో పేదరికం ఆరింట ఒక వంతు ఉండగా, షెడ్యూల్డు కులాలు/ జాతుల ప్రజలలో అది అంతకు రెట్టింపుగా ఉంది. ఈ పేదలలో అధికశాతం మహానగరాలలో కాకుండా, వ్యవస్థీకృత రంగాలలో పని చేస్తున్నారు.

భారతదేశ నివాస ప్రాంతాల స్థాయిలు

భారతదేశ జనాభా గణన కొన్ని ప్రామాణికాల ఆధారంగా నివాసప్రాంతాలను వర్గీకరిస్తుంది. జనాభా గణన శాఖ వివిధ నివాస ప్రాంతాలకు ఇచ్చిన నిర్వచనాలు పట్టిక 3లో ఉన్నాయి, వీటిని జాగ్రత్తగా చదివి ఈ అభ్యాసాన్ని పూర్తి చేయండి.

97వ పేజీలో ఒక పిరమిడ్ ఉంది. పిరమిడ్‌లోని కింది భాగం భారతదేశ జనాభా గణన ప్రకారం అతి చిన్న నివాస ప్రాంతాలను సూచిస్తుంది. పైభాగం అతిపెద్ద నివాస ప్రాంతాలను సూచిస్తుంది. కింద ఉన్న ఖాళీలను నింపండి:

1. ఒక ప్రత్యేక నివాస ప్రాంత స్థాయికి ఇచ్చిన పేరు (రెండు ఉదాహరణలు ఉన్నాయి).
2. వివిధ నివాస ప్రాంతాలకు ఒక ఉదాహరణను ఆంధ్రప్రదేశ్ నుంచి పేర్కొనండి (మహా నగరాలవి కాకుండా. ఎందుకు?)

పట్టిక 3 : స్థాయీ క్రమంలో భారతదేశ నివాస ప్రాంతాలు

నివాస ప్రాంత రకం	ఉపయోగించిన ప్రామాణికాలు	ఉదాహరణలు
మహానగరాలు (Mega cities)	కోటి జనాభాకి మించి ఉన్న నగరాలు	● ముంబయి మహానగర ప్రాంతం (1.84 కోట్లు) ● ఢిల్లీ మహా నగరం (1.63 కోట్లు) ● కోల్‌కతా మహా నగరం (1.41 కోట్లు)
మెట్రోపాలిటన్ నగరాలు/పదిలక్షలు దాటిన నగరాలు	పది లక్షలు – కోటి మధ్య జనాభా ఉన్న నగరాలు	● చెన్నై (86 లక్షలు) ● హైదరాబాదు (78 లక్షలు) ● అహ్మదాబాదు (62 లక్షలు)
క్లాస్ 1 నగరాలు	ఒక లక్ష– పది లక్షల మధ్య ఉన్న పట్టణ ప్రాంతాలు	● మీ టీచరు సహాయంతో ఈ కోవలో ఆంధ్రప్రదేశ్ నుంచి మూడు నగరాలను గుర్తించి వాటి జనాభా ఇవ్వండి.
పట్టణాలు	5000 నుంచి ఒక లక్ష మధ్య గల జనాభా ఉన్న పట్టణ ప్రాంతాలు	● మీ టీచరు సహాయంతో మీ చుట్టుపక్కల ప్రాంతంలో ఇటువంటి 3 పట్టణాలను పేర్కొని వాటి జనాభా ఇవ్వండి.
రెవెన్యూ గ్రామాలు	నిర్దిష్ట సరిహద్దులు ఉన్న గ్రామం	● మీ టీచరు సహాయంతో మీ చుట్టుపక్కల ప్రాంతంలో ఇటువంటి 3 గ్రామాలను పేర్కొని వాటి జనాభా ఇవ్వండి.
ఆవాస ప్రాంతాలు	రెవెన్యూ గ్రామం లోపల కొన్ని (హామ్లెట్) ఇళ్ల సముదాయం	● మీ రెవెన్యూ గ్రామాలు లేదా చుట్టుపక్కల ఉన్న రెవెన్యూ గ్రామాలలో ఒకటి, రెండు హామ్లెట్లను మీ టీచరు సహాయంతో గుర్తించండి.

3. మీరు నివసించే పట్టణం ఏ స్థాయిలో ఉందో సూచించండి (మీరు గ్రామంలో ఉంటుంటే మీరు చదివే పాఠశాల ఉన్న పట్టణాన్ని తీసుకోండి). కింద ఖాళీలు ఉన్నాయి. మీ నిర్ణయానికి ఒకటి లేదా రెండు కారణాలు పేర్కొనండి.

4. నివాస ప్రాంతాలను కేవలం జనాభా ఆధారంగానే వర్గీకరించాలా? ఆలోచించండి. ఇతర విధానాలు ఏవైనా ఉన్నాయా? మీ టీచరుతో చర్చించి అటువంటి వర్గీకరణకు ప్రామాణికాలను గుర్తించండి.

భారతదేశం 'ఆర్థికంగా అభివృద్ధిచెందిన' దేశాల పంథాను అనుసరించి భవిష్యత్తులో అధిక శాతం జనాభా పట్టణాల్లో ఉండవచ్చు.

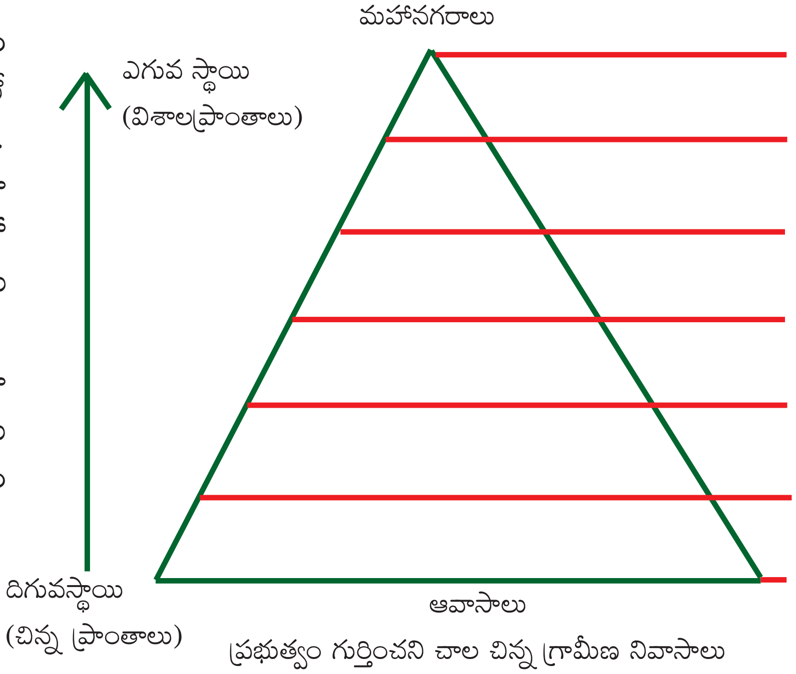

విమానాశ్రయ నగరాలు (ఏరోట్రొపొలిస్) – జెట్‌యుగపు నగరాలు

- విమానాశ్రయ నగర కేంద్రకం ఏమిటి?
- విమానాశ్రయ నగర కేంద్రంలో, లేదా దాని దగ్గర ఉండే రెండు సదుపాయాలను పేర్కొనండి.
- ప్రపంచ పటంలో పక్కన ఉదాహరణగా ఇచ్చిన నగరాలను గుర్తించండి. విమానాశ్రయాలు, దేశాల పేర్లను కూడా పటంలో వేరు వేరుగా రాయండి. దీనివల్ల ఏవి దేశాలో, ఏవి నగరాలో, ఏవి విమానాశ్రయాలో గుర్తించటం తేలిక అవుతుంది.
- ఈ అధ్యాయం కోసం మీరు అధ్యయనం చేసిన ప్రదేశానికి దగ్గరలో విమానాశ్రయ నగరం ఏర్పడిందని ఊహించుకోండి. అప్పుడు ఆ ప్రాంత స్థలంలో వచ్చే మూడు మార్పులను పేర్కొనండి. అదేవిధంగా ఆ ప్రాంత పరిస్థితులలో వచ్చే మూడు మార్పులను పేర్కొనండి.

భారతదేశంతో సహా అనేక దేశాలలో కొత్త రకపు నివాసప్రాంతాలు ఏర్పడుతున్నాయి. ఈ నివాస ప్రాంతాలు పెద్ద పెద్ద విమానాశ్రయాల చుట్టూ ఏర్పడుతున్నాయి. అందుకనే వీటిని విమానాశ్రయ నగరాలు (లేదా ఏరోట్రొపొలిస్) అంటున్నారు.

విమానాశ్రయ నగరాలలో విమానాశ్రయమే ఒక నగరంగా పనిచేస్తుంది. అనేక సదుపాయాలు (హొటళ్లు, దుకాణాలు, వినోదం, ఆహారం, వ్యాపార సమావేశ సదుపాయాల వంటివి) అక్కడ కల్పిస్తారు. ఇతర ప్రాంతాలనుంచి ప్రజలు విమానాలలో వచ్చి తమకు అవసరమైన వాళ్లతో అక్కడే వ్యవహారాలు పూర్తి చేసుకుని తిరిగి విమానాల్లో వెళ్లిపోతారు. ట్రాఫిక్ వంటి సమస్యలు ఏమీ లేకుండా నగరంలోని సదుపాయాలన్నింటినీ పొందుతారు.

భారతదేశంలో రూపుదిద్దుకుంటున్న విమానాశ్రయ నగరాలు కొన్ని: బెంగుళూరు అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం, ఇందిరాగాంధీ అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం (ఢిల్లీ), రాజీవ్ గాంధీ అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం (హైదరాబాదు).

ఇతర దేశాలలో ఏర్పడుతున్న విమానాశ్రయ నగరాలకు ఉదాహరణలు: సువర్ణభూమి అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం (బ్యాంకాక్, థాయ్‌లాండ్), దుబాయి అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం (దుబాయి, యు.ఎ.ఇ.), కైరో అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయం (కైరో, ఈజిప్టు), లండన్ హీత్రో విమానాశ్రయం (లండన్, యుకె).

పట్టణీకరణ సమస్యలు

పట్టణీకరణ పెరగటమంటే ప్రజల అవకాశాలు పెరగటం, ఆర్థిక కార్యకలాపాలు పెరగటం వంటివి ఒక్కటే కాదు. దాని వల్ల ఎన్నో సమస్యలు కూడా ఉత్పన్నమవుతాయి. పెరుగుతున్న పట్టణ జనాభాకు గృహవసతి కావాలి. వాళ్లకి నీటి సరఫరా ఉండాలి, మురుగునీరు, ఇతర వ్యర్థ పదార్థాలు తొలగించే విధానం ఉండాలి. వీటన్నిటివల్ల పర్యావరణంపై ఒత్తిడి పెరుగుతుంది.

చిత్రం 7.6 ఢిల్లీలో తక్కువ ఆదాయ ప్రజల నివాసాలు

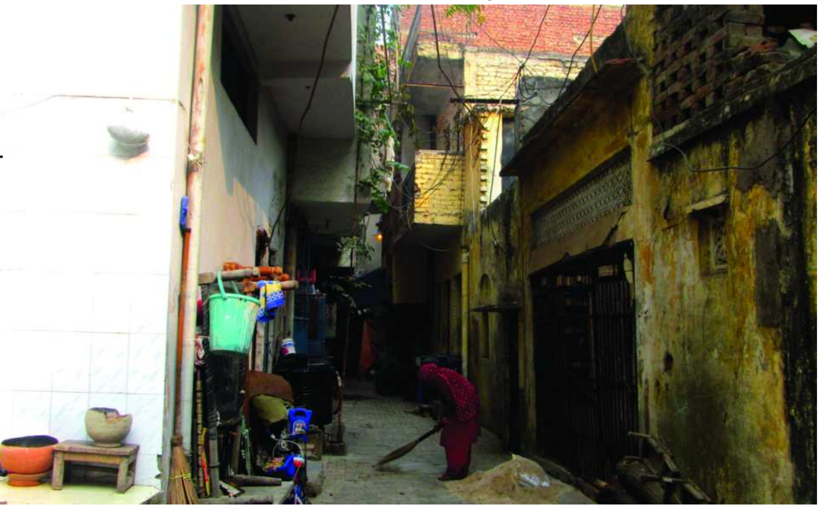

వాహనాల వినియోగం పెరగటం వల్ల పట్టణాలలో వాయు కాలుష్యం పెరుగుతుంది. ఇది ఆరోగ్య సమస్యలకు, స్థానికంగా వాతావరణ మార్పులకు దారి తీస్తుంది. మురుగునీటి తొలగింపు సరిగా లేకపోతే అది ఎన్నో అంటువ్యాధులకు దారితీయవచ్చు.

పట్టణీకరణ పెరగటంలోని ఒక సమస్య భూమిలో కలిసిపోని, లేదా కుళ్లిపోవటానికి ఎక్కువ సమయం పట్టే పదార్థాల వినియోగం పెరగటం. దీనివల్ల ఎంతో చెత్తను తొలగించాల్సి ఉంటుంది. ఈ చెత్తని ఎక్కడ వెయ్యాలి? పట్టణ ప్రాంతాలు విస్తరిస్తూ ఉండటంతో వీటిని చెత్త శుద్ధి కర్మాగారాలకు తీసుకెళు తున్నారు లేదా గ్రామీణ ప్రాంతాలలో పడేస్తున్నారు. కింద ఉదాహరణను చూడండి.

ఘన వ్యర్థ పదార్థాల శుద్ధి కర్మాగారాన్ని వ్యతిరేకిస్తున్న గ్రామస్తులు

స్టాఫ్ రిపోర్టర్, ది హిందూ, బరంపురం, డిసెంబరు 11, 2012

బరంపురం నగరపాలిక సంస్థ (బిఎంసి) ప్రతిపాదించిన ఘన వ్యర్థపదార్థశుద్ధి కర్మాగారానికి మరొక అవాంతరం ఎదురయ్యింది.

తమ గ్రామం వద్ద ఈ చెత్త శుద్ధికర్మాగారాన్ని ఏర్పాటు చేయటాన్ని మొహుదా ప్రాంత గ్రామస్తులు వ్యతిరేకిస్తున్నారు. మొహుదా వద్ద ఈ చెత్త శుద్ధి కర్మాగారాన్ని ఏర్పాటు చేస్తే ఆ ప్రాంతంలోని 30,000 ప్రజలే కాకుండా, పదివేల పశువులు కూడా ప్రభావితం అవుతాయని ఆందోళన కారులు పేర్కొంటున్నారు.

ఈ విషయంలో వాళ్లు ప్రభుత్వ అధికారులకు ఒక వినతి పత్రాన్ని సమర్పించారు. బిఎంసి ప్రతిపాదిస్తున్న చెత్త శుద్ధి కర్మా గారంపై మొహుదా పంచాయితీ సర్పంచ్ అయిన సాధనా మొహంతితో పాటు ఈ ప్రాంతం లోని కొన్ని విద్యా సంస్థలు కూడా తమ ఆందోళనను వ్యక్తపరిచాయి.

అంతకు ముందు ఈ చెత్త శుద్ధి కర్మాగారాన్ని నగర శివార్లలోని చందానియా కొండ పైన ఏర్పాటు చెయ్యాలని ప్రతి పాదించారు. దీనికోసం 20 ఎకరాల స్థలం కూడా కేటాయించారు.

సరిహద్దు గోడ: బరంపురం నగరపాలిక సంస్థ ప్రకారం ఈ భూమిచుట్టూ 50 లక్షల రూపాయల ఖర్చుతో ప్రహరీ గోడ కూడా కట్టారు.

అయితే చందానియా కొండప్రాంతం అటవీ భూమి కిందకి వస్తుందని గుర్తించారు. ఈ భూమిని రెవెన్యూ శాఖకు బదిలీ చేసి, తరువాత బరంపురం నగరపాలిక సంస్థకు బదిలీ చేస్తే తప్పించి చెత్త శుద్ధి కర్మాగారాన్ని నెలకొల్పడానికి లేదు.

దాంతో నగరం బయట ప్రతిపాదిత చెత్త శుద్ధి కర్మాగారం కోసం భూమికోసం వెదకసాగారు. దీనికోసం మొహుదా గ్రామం దగ్గర ఉన్న 30 ఎకరాల ప్రభుత్వ భూమిని గుర్తించారు.

అయితే ఈ ప్రాంత రైతులు, ప్రజలు మొదటిరోజునుంచే ఈ ప్రతిపాదనను వ్యతిరేకిస్తున్నారు.

2009లో నిర్వహించిన ఒక సర్వే ప్రకారం బరంపురంలో ప్రతి రోజూ 150 టన్నుల ఘన వ్యర్థపదార్థాలు ఉత్పన్నం అవుతున్నాయి.

గత మూడు సంవత్సరాలలో ఉత్పత్తి అవుతున్న చెత్త పెరిగి ఉండవచ్చని నగరపాలిక సంస్థ అధికారులు పేర్కొంటున్నారు. నగర ప్రజల జీవనశైలి మారుతూ ఉండటంతో ఘన వ్యర్థ పదార్థాలలో కూడా తేడా వస్తుంది.

సర్వే: నగరంలో ఉత్పత్తి అవుతున్న ఘన వ్యర్థపదార్థాలను అంచనా వేయడానికి ఫిబ్రవరిలో ఒక సర్వే నిర్వహించారు.

బరంపురం నగరపాలక సంస్థ ఏర్పాటు చెయ్యనున్న ఈ ఘన వ్యర్థ పదార్థ శుద్ధి కర్మాగారానికి అంతర్జాతీయ ద్రవ్య సంస్థ (ఐఎఫ్‌సి) సాంకేతిక, విధాన పర మద్దతు అందిస్తోంది.

చిత్రం 7.7: ముంబయిలో మురికివాడలు, 1940 నాటి ఫోటో. నగరంలో ఈనాటికీ పెద్ద పెద్ద మురికివాడలు ఉన్నాయి.

- మీ అట్లాసు ఉపయోగించి బరంపురాన్ని గుర్తించండి.
- మొహుదా గ్రామ ప్రజలు ఏ విషయం పట్ల ఆందోళన చెందుతున్నారు?
- చెత్త శుద్ధి కర్మాగారం వల్ల ఎంత మంది ప్రజలు, పశువులు ప్రభావితం కానున్నారు?
- చెత్త శుద్ధి కర్మాగారాన్ని నెలకొల్పటానికి గుర్తించిన ఇతర ప్రదేశం ఏది? దానిని ఎందుకు ఉపయోగించుకోలేదు?
- సర్వే నివేదిక ప్రకారం బరంపురం ఎంత ఘన వ్యర్థ పదార్థాలను ఉత్పత్తి చేసింది?
- బరంపురం నగరపాలక సంస్థ అధికారులు "గత మూడు సంవత్సరాలలో ఉత్పత్తి అవుతున్న చెత్త పెరిగి ఉండవచ్చని" అంటున్నారు. వీళ్ల అభిప్రాయంతో మీరు ఏకీభవిస్తున్నారా, లేదా? మీ కారణాలు పేర్కొనండి.

కీలక పదాలు

నివాస ప్రాంతం	స్థలం	పరిస్థితి	పట్టణ
గ్రామీణ	తరతమస్థాయి	మహానగరాలు	విమానాశ్రయనగరాలు
పట్టణీకరణ	మెట్రోపాలిటన్ నగరం		సాంప్రదాయ జీవనోపాధులు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి

1. నివాస ప్రాంతం అంటే ఏమిటి?
2. స్థిర నివాసం ఏర్పాటు చేసుకోవటంతో మానవ జీవనశైలి ఎలా మారింది?
3. ప్రదేశం, పరిస్థితి అంశాలను నిర్వచించండి. మీరు ఉంటున్న ప్రాంతంనుంచి ఒకొక్క ఉదాహరణ ఇవ్వండి.
4. వివిధ ప్రాంతాలను భారతదేశ జనాభా గణన విభాగం ఎలా నిర్వచిస్తోంది? పరిమాణం, ఇతర అంశాల రీత్యా వాటిని ఎలా వ్యవస్థీకరిస్తోంది?
5. విమానాశ్రయ నగరం అంటే ఏమిటి? దాని నిర్మాణ స్వరూపం ఏమిటి?